

Д. Петровин (Бирюкин) шин роман

Ростовск бичач Дмитрий Петров (Бирюк) тенъгин хазгудин туск тууджлгч романмудин авторнь болдж, оln умшачир дунд ики кезанас наараи темдгтә. Хөрн тавн джил хооран эн бичачин «На Хопре» гидг түрүн дектринь барлгддж гаремн. Ик дуту-дундта болвчи, кесг умшачирин оньг авсн эн произведеньдән, багъ наста автор йосн чик ончта үзлтә кев-янз үзүлдж, хазг улсин бәәдл-джиргълиг дегд сәәнәр меддг күн болдж бийән үзүлв.

Дарук джилмүдтнъ Д. Петровин (Бирюкин) оln джилә көдлмшин ашеъ болдж «Кондрат Булагин». «Сын донских казаков» гидг шин ик произведеньс болн «Сказание о казаках» гидг трилогис гарч ирв. Эн дектрмүдәс зөвәр ик чинртә гисн — «Сказание о казаках» гидг. эпическ произведеньд. йисн зуудгч джилмүдәс авн экләд тәвн джилин эргц шахуд тенъгин хазгудин джиргълин тускар өргәр бичгдджәнә.

Одахн Ростовин дектр гаргьдг издательств Д. Петровин (Бирюкин) «Юг в огне» гидг шин роман барлдж гар-

гьв. Эн ик оln зурата произведеньд Тенъг гол деер болсн кезәд чигн мартгдшго, гражданск дәәнә тууджлгч үүлдврмүдин тускар келгдджәнә. Эн дектр йир сенрәр умшгдна, үүнә кесг халхснъ гал ассн кесг джилмүдиг мандлулдж үзүләд. Советин йос токталгъна баатр цагин селгәг, Ленинә үкл уга идейн диилврин төлә әмән әрвлл уга, баатр кевәр ноолддж йовсн революцин эгл салдемудин тускар иләр, иткүлдж бичджәнә.

Гражданск дәәнә тускар кесг оln дектрмүд умшачирмеднә. Тедн дунд «Тихий Дон» гидг туургсн произведень бас бәәнә. М. А. Шолоховин урн гарар бичгдсн энъг-зах уга тенъгин теетг болсн революцин догшн дәәлләнә туск. ююнла чигн дүнъпүлдж болшго зургуд, хөрн тавн джилин эргц мана толгъагъас гархш. Цуг нарт делкәд өврмдж болсн эн берк художественн зөөр. М. А. Шолоховин хөөн, тенъгин голд болсн гражданск дәәнә туск төрүр хәрү эргдж бичхәр седсн нег цөөкн бичачириг үнәртәнъ әәлгьдж зована — тегәд эн торүр хәрү эргәд керг бәә-

хий аль угай? — гихлә, нигдкелснд бичә өөлтхә.

«Юг в огне» болн М. А. Шолоховин классическ произведень хойриг дүнъпүлх уханас бидн ода чигн холвдн. Болв Тенъгин гол деер болсн гражданск дәәнә йовдлмудин тускар нань бичдг юмн үлдсн угагидж сансн зәрм литератормудин хәләц хаджгър болджаинь, Д. Петровин (Бирюкин) шин роман, алнъгтрдж болшгогъар, иткүлдж медулджәнә.

Күүтрмүдин болн станицсин мөнък наснн бәәдлит аврлт угагъар күүчдж хамхлдж, улм-улм чанъгърдж зүткдж йовх үүлдврмүдин урсхулд эн дектрин умшачир түрүн халхаснъ авн хутхлдж орна. Революцин гал цәкклгъни шүрүнд, хуучна, йосн биш, бәәлгънә кев-янз хольврв. Д. Петров (Бирюк) тенъгә хазгудин классов анъгрлгъинг хурц тодрхгъар үзүләд. Арәсан көдлмшн болн крестьян улсин революцин дөнънджәх угатя күч-көлсч хазгудин өмнәс байн хазгудин кеджәх догшн ноолдана унъгутхин тууджиг чикднъ үзүлджәнә.

1917 джилин түрүн февральск революц болсн зәнъг Дурновск станицд күрв-угай гилгънлә, станичн площадь деер, хоорндан ноолджах хо-

позинд зогсджах хазгуд
хурж ирв. Нег хаджуднь —
станичн атаман. хуучна бээдл
тагт хазг офицермүд, ста-
нич баячуд цуглрдж зогсдж.
станичн хазгудин өмн «негл
орхи күүгъян оршачкад ирсн
мет.» гундлта толгъагъян дор-
шан кедж энрэд, атаман
Топов зогсджана.
— Уэгдэд. сонъсгдад уга
болдж одв. — гидж Ро-
зовин хату йосн хольврсна
тускар, гундлтагъар атаман
Тыгъв.
Өмнэснь сөрдж зогсджах
тертнь — күч-көлсч хазгу-
днь төлө ноолдджах. револю-
цион ухан-седклтэ фронтд
хазгуд. олт зүсн уха
дэжэсн улс кевтэн илдв.
болдан улм чанъгърад, кев-
тэ илдэд ирв. Терүг зогса-
чидл төрүц уга.
Д. Петровин (Бирюкин)
романа дакад нег чик
ни зөвшаргч халхнь үүнд
ж бийн медүлджанэ. Зэ-
чирн уга произведень-
гүлдврт орлцджах улснь
снь белдиксн схемсар
ордан таватэ бээцхәнэ.
«Юг в огне» гидг романд бол-
нег-негнэинь өмнэс сөрдж
жах улс — бат-чирг ха-
маков. Прохор болн Кон-
тин ах-дү хойр. азовск
загъсна промышленник
инэ күүкд. Марина болн

Вера эгч-дү хойр цуг эдн хоо-
рид догшин ноолдан заяни бо-
лдж умшачирт медгднэ.
Эврәннь героймудан алдр
Октябрьск революцин зальд
батрулад, кесг ик түрү йовдл-
мудла. олт зүсн позинд зог-
сджах улсла харгъулад, сүркэ
хату болн догшин цагин бээд-
лиг эргүлдж манд автор ме-
дүлнэ. Шин джиргълин төлө
кегдджэх олт-амтнэ ноолдана
күцл мет, Прохор Ермаков
бийнь, тедү чигэ арүн-цевр.
Олт-амтиг болн революциг
дархар седг «цагъан санан-
седвр» мет. белогвардеец,
карьерист Константин Ерма-
ковин бээдл. хэлэхд, ца-цаа-
гъан джигшүртэ.
Октябрин хөөн, революцин
кесг хортдуд Тень ордж зу-
лад, Ростовд болн Новочер-
кассд сүүрлэд, газдин орду-
дин интервентэс дөнъ авч.
Москвагъур дэврлгъ кехэр
седжэснь ил. Контрреволю-
цион бандин улнь өмкрдж
тарджахинь, цагъачудин тол-
гъачир Калединиг болн Крас-
новиг, Корниловиг болн Дени-
киниг хулдин улсинь медү-
лдж, америкац Брейнардла
эдл, газдин ордудин хар са-
ната улсин онъгар зүтклгынг
«Юг в огне» гидг романа ав-
тор дегэд сәәнәр умшачирт
медүлнэ. Өмкрдж тарджах
хуучн йосн эрки биш холь-

врх гидж эврәннь ухагъан
күчнэс бичэч келджэхми уга.
болв умшачириг эн уханур.
медмджән угагъар көтлэд эн
авч ирнэ: юнъгад гихлэ, хуу-
чна йосиг, хуучна бээдлиг ха-
редж ноолдджахнь, цегр уга
генералмуд, көдлмшчир уга
фабрикантир, крестьянмуд уга
помещикүд, кезәнэгъя а м д
бийснь үксн күүнэ бээдл гар-
сн, Понятовский нойн эс гидж
Розалион-Сошальский дворя-
нин — аристократсн бээдл-
тэ тинм улс.
Революцин эклц ноолдач-
ир — Прохор Ермаковд. Вик-
тор Волковд. Сазон Меркуло-
вд, Надяд Маринд, бугъан
гартан авч Ленинэ партин ар-
дас, олт-амтнэ диилврин төлө
зөргтэгъяр, сүл күртлнь йов-
сн улст цугтаднь — умшачи-
рин седкл зүркнь тусна. Эднэ
бээдл-джиргълд умшачир тас-
рхан уга онъган өгч хэлэцхэ-
нэ, эднэ диилврмүдтнь байр-
лдж, дуту-дунднь гундна.
Эн дектрин героймуд ноолда-
на галд чанъгърад, улм зөрг
болн уха дасдж, өсцхәнэ. Эгл
дээч Прохор Ермаков Негд-
гч мөртэ цегрин дивизмүдин
негнэинь комиссар болдж гар-
на.
Эн тингтлән, джиргълин
лавта үнн иткмджнь биший?
Эн тоот цугъар, тууджлгч эн
произведеньд бээх болад, ав-

торин неринь күндлүлдж өск-
джәнэ. Лавта үнн йовдлмуд
дектр умшачирин сонъмслгъ-
инь улм өөдлүлнэ.
Негдгч мөртэ цегр токтал-
гъна тууджин тускар, түүнэ
цагъачудла кесн галзу дээл-
ләнэ тускар «Юг в огне» гидг
дектрин кесг халхнь чикәр
келджәнэ.
Советск йосна диилврин тө-
лө кегдсн Коммунистическ
партин гардгч залврт ик орм
өггдджәнэ. Хортна тылд бээ-
сн большевистск подполье,
эньгин коммунистирин залу-
зөрмг болн арүн-цевр йовдл-
муд тодрхагъар үзүлгдджэ-
нэ.
Улан Цегрин туургсн пол-
ководчир — Климент Ефре-
мович Ворошиловин, Семен
Михайлович Буденнэ, зөрмг
командирмүд Тимошенкон,
Городовиковин, Щаденкон,
Алеко Дундичин кев-янзс
тодлгддж толгъад үлднэ.
Олт-амтнэ джиргълин төлө
амән өгсн, теньгин улан хаз-
гудин зөрмг гардачир Федор
Подтелков болн Михаил Кри-
вошлыков хойрин тускар, не-
гл эдн амдрэд босдж ирсн
кевтэгъяр келгдджэх эн дек-
трин халхс, умшачирин зүр-
киг үүмүлдж дольгдулна.
«Юг в огне» гидг эн сенр
роман, мел дуту-дунд уга
биш болдж, маниг гундаджа-

на. Эн роман зәрм газрарн
адгъмтагъар бичгдсн ормснь
үзгднэ. Тегэд чиги, онц-онц
йовдлмуднь санмср уга, про-
изведенэ гол хаалгълань зал-
гълдан уга болдж медгднэ.
Эндү, үннэ дүрсн уга йов-
длмуд бас харгъна. Улгүрлхд,
195-ч халхд Прохор Констан-
тиниг винтовкар хана. Кемр
бичэчиг иткхлэ, теднэ хоорид,
«гурвн, эс гидж нам түүнэс
чиги даву дууна» газр бээдж.
Тер бийнь, Константинэ гара-
ринь алдл уга хагъад тусхд,
гурвн дууна газр Прохорт
саалтг болхш. Цуг чидлән ху-
расн бийнь умшачирт энүг
иткхд ик түрү болхми.
Эн романа кельн сән. Болв
дектрин редактор А. Браилов-
скин сулхн көдлмш, умшачи-
рин неквиринь теткдж чад-
шго.
Д. Петровин (Бирюкин)
шин произведень сән, тааста
дектр болдж гарч. Гражданск
дәәнэ джилмүдин темдгтэ,
кезэ чиги билрш уга зургудин
шинэс босхдж үзүлэд, револю-
цион түрүн салдсмудин залу-
зөрмг, баатр йовдлмудин
тускар бичэч зүрк авлм про-
изведень өгв, олт сай умшачи-
р дунд, тер дотр багъчуд
дунд эн дектрин медрлин бо-
лт сургъмджин чинрнь берк
ик болхнь лавта.
М. АНДРИАСОВ